

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 14 mars 1944 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om pensionsförbättring för viss personal tillhörande arméns och marinens övergångsstat.

I en den 28 januari 1944 dagtecknad proposition nr 65, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att pensionsförbättring i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats må från och med den 1 juli 1944 genomföras för beställningshavare och f. d. beställningshavare vid försvarsväsendet, för vilka gälla föreskrifterna rörande till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare i kungörelsen den 23 oktober 1925 (nr 429) med vissa bestämmelser rörande arméns och marinens övergångsstat.

Vid genomförandet av 1925 års härordning överfördes ett antal beställningshavare vid armén och marinen till övergångsstat. Närmare bestämmelser rörande tjänstgöringsskyldighet samt avlönings- och pensionsförhållanden m. m. för ifrågavarande beställningshavare meddelades genom kungörelse den 23 oktober 1925, nr 429.

Beträffande tjänstgöringsskyldighet och avlöningsförhållanden gälla enligt kungörelsen olika bestämmelser allteftersom överföringen till övergångsstat skett frivilligt eller tvångsvis. Frivilligt överförd beställningshavare är skyldig att under fredstid tjänstgöra, om han tillhör armén eller kustartilleriet, det dagantal under varje period av två år, som motsvarar en repetitionsövning vid vederbörligt truppdrag, samt om han tillhör flottan, 60 dagar under varje period av 4 år. Tjänstgöringsskyldighet i fredstid upphör vid fyllda 50 år. Dessutom är sådan beställningshavare skyldig att tjänstgöra i krig och då värnpliktiga eljest inkallas för rikets försvar m. m. För beställningshavare på frivillig övergångsstat utgår såväl under tjänstgöring som eljest lön enligt de närmast före övergången gällande bestämmelserna med viss reduktion. Under tjänstgöring utgå därjämte vissa särskilda förmåner enligt de bestämmelser, som gälla för personal på aktiv stat.

Tvångsvis överförd beställningshavare är underkastad full tjänstgöringsskyldighet. Vid armén och kustartilleriet skall tjänstgöringen i fredstid under varje år av tjänstetiden omfatta minst det dagantal, som motsvarar en

repetitionsövning vid vederbörligt truppslag. Beställningshavare vid flottan skall i fredstid tjänstgöra minst 60 dagar under varje period av 2 år. För tid då tjänstgöring ej fullgöres är den tvångsvis överförda personalen i princip underkastad de avlöningsbestämmelser, som gällde vid tiden för överförandet till övergångsstat. Överförandet slutfördes före den 1 januari 1928 och således under giltighetstiden för det provisoriska officersavlöningsreglementet den 29 juni 1921, nr 388. Under tjänstgöring däremot bestämmas avlöningsförmånerna i huvudsak efter vad som gäller för personal på aktiv stat, d. v. s. från den 1 juli 1939 efter militära avlöningsreglementet. I fråga om lönegrads- och löneklassuppflyttning gälla vissa särskilda bestämmelser för den tvångsvis överförda personalen.

Under den tid, som förflutit efter det i 1925 års försvarsbeslut förutsatta överförandet av personal från aktiv stat till övergångsstat, ha två tjänste- och familjepensionsregleringar kommit till stånd för personal på aktiv stat. Dessa regleringar innefattas, den ena i 1935 års militära tjänstepensionsreglemente och 1936 års allmänna familjepensionsreglemente och den andra i 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. Den till övergångsstat överförda personalen har inbegripits i den förra av de båda pensionsregleringarna men icke i den senare. Att 1941 års pensionsreglering sålunda icke omfattat personal å övergångsstat överensstämmer med den allmänna gränsdragningen för pensionsregleringen. Denna har från och med genomförandet den 1 juli 1942 gjorts tillämplig å personal, vilken den 1 juli 1939 eller senare blivit underkastad något av de nya avlöningsreglementena. Beställningshavarna på övergångsstat ha emellertid icke blivit underkastade något av dessa avlöningsreglementen — ehuru visserligen lön under tjänstgöring till de tvångsvis överförda i viss mån utgår med tillämpning av militära avlöningsreglementets bestämmelser — utan äro alltjämt underkastade 1921 års avlöningsreglemente.

I 1938 års pensionssakkunnigas betänkande med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen berördes emellertid frågan om genomförande av en pensionsförbättring för särskilda grupper av beställningshavare på övergångsstat i anslutning till den för beställningshavare på aktiv stat beslutade pensionsregleringen. Med erinran om vissa uttalanden i ämnet av 1936 års lönekommitté (SOU 1938: 55, s. 126) anförde de sakkunniga, att enligt deras mening skäl talade för att genomföra en förbättring av pensionerna för sådana tvångsvis överförda beställningshavare, vilka vore i ständig tjänstgöring eller i allt fall efter överflyttningen till övergångsstat varit inkallade till tjänstgöring i större omfattning. De sakkunniga förutsatte emellertid, att denna fråga skulle lösas fristående från de nya pensionsreglementena.

Sedermera ha 1938 års pensionssakkunniga med skrivelse den 26 februari 1942 överlämnat en inom de sakkunnigas kansli utarbetad *promemoria* angående pensionsförbättring för beställningshavare på övergångsstat. I anslutning till de sakkunnigas tidigare uttalande gäller det sålunda framlagda förslaget endast tvångsvis överförda beställningshavare. Med den principiella inställning till frågan om förbättringens genomförande, som de sakkunniga

intagit, har förslaget vidare kommit att avse endast tjänstepensioneringen, ej familjepensioneringen.

Yttranden över promemorian ha efter remiss avgivits av arméförvaltningen — som jämväl överlämnat yttrande från chefen för armén — marinförvaltningen, statskontoret, svenska officersförbundet och svenska underofficersförbundet.

Föredragande departementschefen har anfört i huvudsak följande.

Enligt vad handlingarna utvisa råder icke någon meningsskiljaktighet därom, att de tvångsvis överförda beställningshavare, som tjänstgjort i avsevärd omfattning efter överföringen, skäligen böra erhålla en viss jämställdhet i pensionshänseende med personal på aktiv stat. I motsats till den frivilligt överförda personalen har den tvångsvis överförda personalen ålagts full tjänstgöringsskyldighet. Att detta förminskat utsikterna till stadigvarande civil sysselsättning ligger i öppen dag. Svårigheterna måste antagas ha ökat med den omfattning, vari beställningshavarna tagits i anspråk för tjänstgöring. Av nu anförda skäl anser jag mig böra i likhet med pensionsakkunniga och de hörda myndigheterna förorda, att en viss pensionsförbättring åvägbringas för sådan till övergångsstat tvångsvis överförd beställningshavare, som kvarstått i beställningen efter den 30 juni 1939 och i anledning av fullgjord tjänstgöring före pensionsålderns inträde åtnjutit lön enligt militära avlöningsreglementet.

De nu anförda skälen för en pensionsförbättring äro icke direkt tillämpliga på det fåtal beställningshavare, som enligt eget medgivande överfördes till övergångsstat åren 1936 och 1937 och därvid tilldelades samma ställning som tvångsvis överförd underofficer av 3. graden vid marinen. Dessa beställningshavare erhöilo redan genom överföringen en betydande förbättring i pensionsrätten. Bland annat i betraktande av att de erhöilo reglerad avgångsskyldighet först genom sin övergång till övergångsstaten synas de emellertid icke böra uteslutas från möjligheten att erhålla en pensionsförbättring i anslutning till den, som beretts beställningshavare på aktiv stat. Även i dessa fall bör för pensionsförbättring förutsättas, att vederbörande kvarstått i beställningen efter den 30 juni 1939 och i anledning av fullgjord tjänstgöring före pensionsålderns inträde åtnjutit lön enligt militära avlöningsreglementet.

Det av pensionsakkunniga framlagda förslaget i fråga om pensionsförbättringen vilar på grundtanken att, då skälen för densamma växla i styrka alltefter den omfattning, vari beställningshavaren tagits i anspråk för tjänstgöring mellan överföringen och pensionsålderns inträde, förbättringen även bör till storleken graderas därefter. Detta betraktelsesätt anser jag vara riktigt.

Den anordning för pensionsförbättringens genomförande, som föreslagits av pensionsakkunniga, innebär i huvudsak följande. Beställningshavarna bibehållas vid militära tjänstepensionsreglementets tillämpning men åtnjuta i förekommande fall en särskild förmån, benämnd pensionsförbättring, varvid dyrtidstillägg beräknas på summan av pensionen och pensionsförbättringen. Beloppet av pensionsförbättringen avväges med beaktande dels av skillnaden mellan det enligt militära tjänstepensionsreglementet tillämpliga pensionsunderlaget och ett jämförbart pensionsunderlag, beräknat med tillämpning av grunderna för 1941 års pensionsreglering, dels ock av tjänstgöringens större eller mindre omfattning. Av praktiska skäl fastställas för varje grupp beställningshavare endast två av tjänstgöringens större eller mindre omfattning beroende belopp, hel och halv pensionsförbättring. Hel pensionsförbättring utgår till den, som efter överföringen till övergångsstat

fullgjort tjänstgöring sammanlagt minst 9 år, varav minst 5 år före den 1 juli 1939, och fastställs till sådant belopp, att de totala pensionsförmånerna komma att något understiga dem, som utgå enligt allmänna tjänstepensionsreglementet. För halv pensionsförbättring fordras minst 5 tjänstgöringsår efter överföringen, därav minst 3 år före den 1 juli 1939. Tjänstepensionsavdragen samt familjepensionsförhållandena beröras ej av regleringen.

Mot förslaget ha vissa erinringar framställts i yttrandena. Det har framhållits som önskvärt, att beställningshavare, vilken tagits i anspråk för ständig tjänstgöring, erhåller i allo samma förmåner som enligt allmänna tjänstepensionsreglementet tillkomma motsvarande beställningshavare på aktiv stat. I sådant syfte har föreslagits, att allmänna tjänstepensionsreglementet skall göras direkt tillämpligt på sådan beställningshavare. Vidare har kritik riktats mot att pensionsförbättringen skulle göras beroende av den omfattning, vari beställningshavaren tjänstgjort före den 1 juli 1939. Gentemot förslaget härom har bland annat anförts, att beställningshavarna under tiden före nämnda dag i regel tagits i anspråk för tjänstgöring i mindre utsträckning än senare och att anledning saknades att tillägga tjänstgöringen efter en viss dag mindre betydelse i förevarande hänseende än tjänstgöringen dessförinnan. Slutligen har påyrkats, att regleringen jämväl finge omfatta familjepensioneringen.

För egen del anser jag det i främsta rummet vara motiverat, att beställningshavare, vilken tagits i anspråk för ständig tjänstgöring, tilldelas pensionsförbättring av samma storlek som den, vilken 1941 års pensionsreglering medfört för beställningshavare på aktiv stat. Ett dylikt resultat kan emellertid ej vinnas, med mindre dessa beställningshavare erhålla med levnadskostnaderna växlande rörliga förmåner efter samma grunder som beställningshavare på aktiv stat. De böra därför formellt överföras på det nya tjänstepensionsreglementet. Ett ytterligare skäl härtill är, att förbättringen av pensionerna skäligen bör vara förenad med skyldighet att bidra till kostnaderna för pensioneringen enligt samma grunder som gälla för beställningshavare på aktiv stat. Under sådana förhållanden synes det lämpligast att göra allmänna tjänstepensionsreglementet formellt tillämpligt på samtliga till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare, som så önska, och i samband därmed införa bestämmelser om reduktion av pensionen på grund av felande tjänstgöring efter överföringen till övergångsstat. Anordningen synes böra erhålla motsvarighet i familjepensionshänseende.

I avslutning härtill har inom finansdepartementet utarbetats ett nytt författningsutkast i ämnet, enligt vilket allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena jämte till reglementena hörande övergångsbestämmelser skola, med vissa avvikelser, från och med den 1 juli 1944 äga tillämpning å beställningshavare, för vilken gälla föreskrifterna angående till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare och som efter den 30 juni 1939 men före pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring. På motsvarande sätt som gäller i fråga om beställningshavare på aktiv stat skall emellertid det nya familjepensionsreglementet icke äga tillämpning under annan förutsättning än att vederbörande eljest varit underkastad 1936 års allmänna familjepensionsreglemente. Enär pensionsavdrag efter övergången under viss förutsättning skall verkställas med högre belopp än enligt nuvarande bestämmelser, skall beställningshavare, som så önskar, äga kvarstå å hittillsvarande tjänste- och familjepensionsbestämmelser. Vid reglementenas tillämpning skola beställningshavarna utom i vissa angivna hänseenden likställas med beställningshavare på aktiv stat. I regel böra de lik-

ställas med beställningshavare tillhörande lönegrad i militära avlöningsreglementet motsvarande den lönegrad i 1921 års avlöningsreglemente, var till de äro hänförliga.

Författningsförslaget avser vidare, att en större eller mindre pensionsförbättring skall genomföras alltefter den större eller mindre omfattning, vari beställningshavaren tagits i anspråk för tjänstgöring efter överföringen till övergångsstat. Detta avses skola ske i anslutning till fastställandet av det pensionsunderlag, som skall tillämpas. Nämda underlag bestämmes enligt förslaget genom en medeltalsberäkning mellan å ena sidan pensionsunderlaget enligt allmänna tjänste- respektive familjepensionsreglementet och å andra sidan pensionsunderlaget enligt hittills gällande bestämmelser, för vinnande av jämförbarhet uppräknat med rörliga tilläggsförmåner vid index 156 (juli 1914 = 100). Det förra underlaget anses ha gällt under tid, då beställningshavaren uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring, det senare under annan tid. Med utgångspunkt härifrån vore det väl mest konsekvent att tillämpa det pensionsunderlag, som sålunda anses ha varit för beställningshavaren i medeltal gällande under hela tiden mellan överföringen till övergångsstat och avgången ur tjänst eller dödsfallet eller den tidigare tidpunkt, vid vilken pensionsåldern inträtt. Med beaktande av de olika synpunkter, som uttalats av pensionsakkunniga och vissa myndigheter, har dock häri företagits den jämkningen, att om tiden mellan nämnda tidpunkter omfattar flera än tio hela kalenderår, pensionsunderlaget icke må understiga medeltalet för den period av tio hela på varandra följande kalenderår, varunder beställningshavarens tjänstgöring varit mest omfattande.

Vad angår beställningshavares skyldighet att vidkännas pensionsavdrag, föreslås de stadganden därom, som innefattas i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena med övergångsbestämmelser, bliva tillämpliga under tid för tjänstgöring. Under annan tid skola däremot i samtliga hänseenden tillämpas de stadganden i fråga om skyldighet att vidkännas pensionsavdrag, som hittills gällt.

Slutligen föreslås hittills gällande bestämmelser om pensionsålder och för hel tjänstepension erforderligt antal tjänstår skola tillämpas jämväl i fortsättningen.

Pensionsförbättringen synes böra genomföras från och med den 1 juli 1944. I enlighet med vad förut anförts bör den från och med nämnda dag åvägbringas jämväl för beställningshavare, som avgått med tjänstepension efter den 30 juni 1939 men före den 1 juli 1944 och som efter förstnämnda dag tagits i anspråk för tjänstgöring. Under remissbehandlingen av pensionsakkunnigas förslag har hemställan gjorts om att sistnämnda grupp av beställningshavare även skulle berättigas till viss retroaktiv pensionsförbättring för den tid, under vilken de åtnjutit pension enligt militära tjänstepensionsreglementet. En sådan anordning anser jag mig emellertid icke ha tillräckliga skäl att tillstyrka. För tillämpning av de nya bestämmelserna om familjepension bör förutsättas, att beställningshavaren alltjämt är i livet den 1 juli 1944.

För genomförande av en pensionsförbättring enligt här förordade grunder erfordras riksdagens medgivande. Sedan sådant medgivande inhämtats, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga författningsbestämmelser.

Det föreliggande förslaget avser i huvudsak, att allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena skola från och med den 1 juli 1944 göras tillämpliga å sådana tvångsvis till övergångsstat överförda beställningshavare

Utskottet.

vid armén och marinen, vilka efter den 30 juni 1939 men före pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring. Denna begränsning beträffande pensionsförbättringens tillämplighet synes utskottet skälig och lämplig, varför utskottet biträder förslaget i denna del. Med avseende å pensionsförbättringens avvägning, liksom beträffande sättet för densammes beräkning med hänsyn till tjänstgöringens omfattning, kan utskottet giva sin anslutning till Kungl. Maj:ts förslag. Enligt detta skulle således pensionsförbättringen i gynnsammaste fall komma att motsvara den, som genom 1941 års pensionsreglering kommit den aktiva personalen till del, men eljest reduceras med hänsyn till felande tjänstgöring efter överföringen till övergångsstat.

Även i övrigt biträder utskottet förslaget.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 14 mars 1944.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Sandén*, *Nordenson**, *Sylwan*, *Leander*, *Löfgren** och *Ljungdahl*;

från andra kammaren: herrar *Svedman*, *Paulsen**, *Mattsson*, *Andersson* i Munkaljungby, *Eriksson* i Sandby*, *Barnekow*, fru *Humla* och herr *Hallberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.